

Хриков Євген Миколайович –

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри публічної служби та управління навчальними й соціальними закладами Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Коло наукових інтересів: освітній менеджмент, методологія педагогіки. Основними науково-педагогічними здобутками автора є видання монографій, навчальних посібників з методології педагогіки та освітнього менеджменту, підготовка 50 докторів та кандидатів педагогічних наук.

e-mail: enxr@ukr.net

УДК 37.013

ГАЛУЗЕВА СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ

Статтю присвячено аналізу стану галузевої спеціалізації вітчизняної педагогічної науки та виокремленню теоретичних засад цього процесу. Для реалізації мети статті проаналізовано принципи розподілу педагогічної науки на наукові спеціальності, визначено чинники, які свідчать про сформованість науково-педагогічної спеціальності, виокремлено суперечності галузевої спеціалізації педагогічної науки.

У статті зроблено висновки, що поки ще не існує загальноприйнятих обґрунтованих підходів до розмежування наукових проблем між різними науковими спеціальностями, наявна наукова парадигма не забезпечує урівноваженості процесів диференціації та інтеграції наукового знання, тісного зв'язку теорії з практикою та системного охоплення дослідженнями актуальних освітніх проблем.

Ключові слова: галузева спеціалізація; суперечності галузевої спеціалізації; педагогічна наука.

Постановка проблеми. Розвиток педагогічної науки значною мірою залежить від галузевої спеціалізації, єдності процесів диференціації та інтеграції наукового знання. Об'єктивно основою диференціації є різноманітність освіти, освітньої діяльності, а інтеграції – її внутрішня єдність, наявність спільних закономірностей, принципів, тенденцій розвитку. Відображенням цих фундаментальних особливостей освіти є тенденції й водночас процеси диференціації та інтеграції в науці. В соціальному плані процесу диференціації наукового знання відповідає розподіл праці, спеціалізація у педагогічній та науковій діяльності. Диференціація втілюється в системі професійної підготовки, підвищення кваліфікації, підготовки наукових кадрів. Поняття «диференціація» характеризує структурування наукового знання, наукових дисциплін, а поняття «спеціалізація» характеризує розподіл наукової праці, її поглиблення у зв'язку з ускладненням освітніх процесів та наукової діяльності. Але, якщо урахувати, що наука це не тільки наукове знання, а й наукова діяльність, то треба визнати, що це дуже близькі поняття. Вони характеризують одне явище, але з дещо різних боків.

Серед безпосередніх причин галузевої спеціалізації можна назвати підвищення ролі та ускладнення певного аспекту освітньої діяльності, спеціалізацію видів педагогічної діяльності, накопичення значної кількості інформації про цей аспект

освітньої діяльності, створення більш сприятливих умов для поглиблення наукових досліджень. Стан диференціації наукового знання є важливим чинником розвитку педагогічної науки.

Аналіз літератури з проблеми дослідження. Проблема галузевої спеціалізації педагогічної науки є однією з головних макрометодологічних проблем педагогіки, яка є недостатньо дослідженою, та від вирішення якої залежить подальший розвиток науки та освіти країни. У вітчизняному науковому дискурсі відсутні фундаментальні роботи, в яких обґрунтовано теоретичні засади виокремлення тих чи інших науково-педагогічних спеціальностей [1-6].

У численних навчальних посібниках з педагогіки не стільки обґрунтовують, скільки констатують наявну ситуацію зі спеціалізацією наукової діяльності та виокремлюють ті чи інші науково-педагогічні спеціальності, кількість яких називають від 10 до 30. У цих посібниках зазвичай виокремлюють декілька чинників, які розглядають як засади диференціації наукових галузей: особливості предметної галузі знань, вік вихованців, типи навчально-виховних установ, особливості розвитку особистості. Ці положення було виокремлено понад 30 років тому, і з того часу нічого нового для розв'язання цієї проблеми не було зроблено [5 с. 26]. Автори цієї поширеної думки не конкретизують, як необхідно використовувати ці положення – комплексно для виокремлення кожної галузі, або для різних галузей необхідно використовувати різні засади такого виокремлення. Окрім того, не дуже чітко сформульовано перший чинник «особливості предметної галузі знань».

Формулювання цілей статті й постановка завдань. Мета статті – визначити наявні особливості та теоретичні засади галузевої спеціалізації педагогічної науки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як відомо, диференціація передбачає розчленування цілісної наукової системи знань на окремі галузі – самостійні та певною мірою автономні. Сутність диференціації наукового знання можна розглядати в широкому та вузькому сенсі. В широкому сенсі диференціація педагогічної науки містить і спеціалізацію наукової діяльності. А в вузькому значенні диференціація у педагогічній науці доповнюється спеціалізацією наукової діяльності, але диференціація неможлива без спеціалізації, а спеціалізація неможлива без диференціації. Педагогіка зародилася як єдина наука про виховання дітей, але поступово перетворилася в розгалужену складну систему науково-педагогічних спеціальностей. Найбільш інтенсивно цей процес відбувався в Україні в останні 25 років.

Формування сучасної системи науково-педагогічних спеціальностей було завершено 28 квітня 2009, коли постановою ВАК було запроваджено спеціальність «13.00.10 – інформаційно-комунікаційні технології в освіті». Загальний перелік спеціальностей було затверджено наказом МОН України від 14.09.2011 № 1057 «Про затвердження Переліку наукових спеціальностей». Згідно наказу за науковими спеціальностями здійснюється підготовка наукових кадрів, проводяться захисти дисертацій на здобуття наукових ступенів кандидата наук і доктора наук, присуджуються наукові ступені та присвоюються вчені звання. За наказом визначено 10 наукових спеціальностей, які становлять структуру педагогічної науки.

Аналіз наявної у педагогічній науці ситуації дозволяє схарактеризувати розподіл на наукові спеціальності за різними принципами. За першим принципом відповідно до традиційних складників педагогічної науки виокремлено такі спеціальності: загальна педагогіка та історія педагогіки, теорія й методика виховання, теорія навчання, теорія та методика управління освітою. За другим – відповідно до ланок системи освіти виокремлюють: дошкільну педагогіку; корекційну педагогіку; теорію та методику професійної освіти. Але за цим принципом чомусь не виокремлюють теорію й методику загальної середньої освіти. За третім принципом відповідно до спеціалізації певних видів педагогічної діяльності виокремлюють: теорію й методику навчання певної дисципліни, соціальну педагогіку (соціальну роботу). Цей принцип певною мірою суперечить попереднім. Четвертий принцип, за яким було виокремлено наукову спеціальність «13.00.10 – інформаційно-комунікаційні технології в освіті», це наукове забезпечення вирішення актуальної педагогічної проблеми.

Але, якщо керуватися цим принципом то можна виокремити ще багато наукових спеціальностей. Так, не менш важливими у наш час є інтерактивні технології навчання, особистісно орієнтовані технології виховання, або технології управління якістю освітніх послуг. Однак, це не обумовлює необхідності створення нових наукових спеціальностей, тому такий принцип є недостатнім для введення нових наукових спеціальностей в межах наявної парадигми педагогічної науки. Але, з урахування прогностичних тенденцій розвитку освіти, ця галузь може охопити в майбутньому більшість з педагогічних проблем. Цей процес буде пов'язаний із поступовим зниженням ролі формалізованих освітніх систем та створенням варіативних електронних систем керівництва розвитком людини. Тому, з урахуванням зазначеної прогностичної тенденції, виокремлення цієї спеціальності можна вважати доцільним. Ця спеціальність є складником нової парадигми педагогічної науки, яка починає формуватися.

Ще один принцип, за яким можна виокремлювати науково-педагогічні спеціальності, це спрямованість досліджень на ті чи інші категорії споживачів наукового знання. Теоретичні положення, які були отримані у дослідженнях за спеціальностями 13.00.01, 13.00.06, 13.00.07, 13.00.09, 13.00.10 мають бути спрямовані на всіх працівників освіти. Результати цих досліджень мають найбільший вплив на розвиток теорії педагогіки. Усі інші науково-педагогічні спеціальності орієнтовані на окремі групи педагогічних працівників.

Для того щоб дати відповідь на запитання, наскільки обґрунтованим є виокремлення тієї чи іншої спеціальності, необхідно з'ясувати співвідношення загально педагогічних та специфічних положень (особливостей), на яких базується той чи інший вид педагогічної діяльності. Показовим у цьому сенсі є розвиток у світі теорії управління. На першому етапі розвитку менеджменту окремо формувалася теорія управління підприємствами, освітніми установами, державою, релігійними організаціями тощо. А в наш час загальноприйнятою є думка, що існує загальний менеджмент, положення якого розповсюджуються на всі види управлінської діяльності. Це не заперечує необхідності з'ясування специфічних особливостей управління різними організаціями, але вони мають обмежене значення. Тому виокремлення як самостійних спеціальностей теорії та методики управління дошкільними закладами, закладами загальної середньої освіти, вищими навчальними закладами не має сенсу.

Аналіз законодавчо-нормативної бази та особливостей сучасної наукової парадигми дозволяє визначити чинники, які свідчать про сформованість науково-педагогічної спеціальності:

- Офіційне затвердження спеціальності.
- Наявність обґрунтованого предмету дослідження.
- Наявність організаційних структур, які відповідають за розвиток тієї чи іншої науково-педагогічної спеціальності. Такими структурами можуть бути науково-дослідні інститути, відділи, лабораторії, наукові підрозділи університетів, спеціалізовані вчені ради із захисту дисертацій із певної спеціальності.
- Присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань із певної спеціальності.
- Відповідність наукових досліджень предмету науково-педагогічної спеціальності. Ці дослідження можуть охоплювати більшість або деякі аспекти спеціальності, що характеризує рівень її розвитку. Окрім того, можливе порушення загальної логіки побудови спеціальності, коли відбувається дублювання напрямів досліджень інших науково-педагогічних спеціальностей та, навіть, інших наук.
- Наявність професійної підготовки з певної спеціальності, яка здійснюється за педагогічними чи науково-педагогічними спеціальностями. Така підготовка обумовлює певний розподіл освітньої та наукової роботи, набуття особою здатності виконувати спеціалізовані завдання та обов'язки, які мають спільні особливості в межах цієї спеціальності.
- Наявність часописів, конференцій, публікацій з певної спеціальності, які охоплюють предмет науково-педагогічної спеціальності, узагальнення накопиченої інформації у

монографіях, підручниках. Наведена характеристика є дуже важливою тому, що, якщо зміст наукової інформації з певної спеціальності складається із несистематизованих результатів окремих локальних аспектних досліджень, то рівень розвитку цієї спеціальності можна вважати початковим. Окрім того існує думка, що неупорядкована, несистематизована інформація не є науковою.

- Розробленість специфічних методології, закономірностей, теорій, які відбивають особливості предметної галузі спеціальності. Якщо такі складники відсутні, то можна поставити під сумнів необхідність виокремлення такої спеціальності. Це положення дозволяє зробити висновок, що ставити питання про запровадження нової науково-педагогічної спеціальності, якщо ще не було сформовано ці складники, неможна.

Виокремлення у педагогіці науково-педагогічних спеціальностей може сприяти, а може гальмувати розвиток науки. Галузева спеціалізація сприяє розвитку педагогічної науки за таких умов:

- Коли ускладнюється предмет науки та більш різноманітною стає педагогічна діяльність, а загальні засади педагогіки не дозволяють ефективно вирішувати наявні спеціалізовані проблеми.
- Коли починають виокремлювати специфічні предмети дослідження, для розглядання яких вже недостатньо загальнопедагогічних підходів.
- Коли значно зростає обсяг накопиченого знання, який без розподілу на спеціальності складно систематизувати та узагальнювати.
- Коли поява нових спеціальностей сприяє обґрунтуванню нових теорій, які пояснюють предмет дослідження, зростає теоретичний та методологічний плюралізм.
- Коли поява нових спеціальностей дозволяє посилити зв'язок теорії та практики, підвищити ефективність впливу педагогічної науки на освіту.
- У дослідженнях з певної спеціальності реалізуються загальнометодологічні засади науково-педагогічних досліджень. Реалізація цієї умови забезпечує функціонування педагогіки як єдиної науки. В іншому випадку відбудеться автономізація науково-педагогічних спеціальностей та вони перетворюються на окремі науки.
- Запровадження науково-педагогічної спеціальності сприяє посиленню інтеграційних зв'язків з іншими галузями науки. Науково-педагогічні спеціальності створюють для більш глибокого розглядання та вирішення освітніх проблем, а це можна зробити за умов комплексних міжгалузевих досліджень.
- Наявності підготовлених фахівців, які зможуть забезпечити проведення досліджень та формування нових фахівців. Але проблема кількості фахівців з тієї чи іншої науково-педагогічної спеціальності та загальної кількості педагогів-науковців ще не отримала вирішення у вітчизняній науці та вирішується переважно стихійно та за допомогою обмеження фінансування підготовки наукових кадрів. У якості самого дієвого механізму регулювання кількості наукових кадрів можна розглядати створення процедур, які забезпечують визначення дійсно актуальних тем наукових досліджень та таку їх організацію, яка забезпечить отримання нового, дійсно необхідного для розвитку освіти знання.
- Оптимального співвідношення процесів диференціації та інтеграції наукового знання, реалізації принципу наступності у педагогічних дослідженнях.
- Здійснення переоцінки наявних знань з позицій особливостей сучасного суспільства, нових педагогічних завдань.
- Накопичення значної кількості емпіричних фактів, що вимагає їх узагальнення теоретичного осмислення, формування цілісної системи знань, в яких мають місце локальні дослідження.

Галузева спеціалізація може гальмувати або погано впливати на розвиток педагогічної науки за умов:

- Низького рівня загальнопедагогічної методології, недостатнього рівня обґрунтування основ диференціації педагогічних наук та взаємодії її складників.
- Коли не здійснюється систематизація, інтеграція накопичених знань та у більшості науково-педагогічних спеціальностей відсутній внутрішньо пов'язаний цілісний їх масив.
- Коли не здійснюється систематизація інтеграції педагогічних знань, накопичених окремими спеціальностями.
- Коли в дослідженнях з певних спеціальностей не враховують загально педагогічні методологічні засади.
- Коли не розробляють особливості методології досліджень з певних спеціальностей.
- Коли дослідження з певних спеціальностей обмежуються тільки тим, що ілюструють вже відомі загальнопедагогічні положення.

Наведені особливості науково-педагогічних спеціальностей дозволяють оцінювати стан та визначити перспективи їх подальшого розвитку. Сучасний стан галузевої спеціалізації педагогічної науки характеризує низка суперечностей, які фактично є особливостями її наукової парадигми.

Недостатньо обґрунтованими та виваженими є назви спеціальностей, які породжують численні запитання: «Що таке загальна педагогіка?», «Чому в назвах деяких спеціальностей є поняття «педагогіка» (корекційна педагогіка, дошкільна педагогіка), в інших «теорія та методика» та в одній тільки поняття «теорія», а назва однієї спеціальності (інформаційно-комунікаційні технології в освіті) не містить всіх попередніх понять?». Ці питання є не суто термінологічними, а більш суттєвими. Від їх розв'язання залежить обґрунтування теоретичних засад галузевої спеціалізації педагогіки.

Паспорт спеціальності «13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки» сформований саме як загальна педагогіка, а дисертаційні дослідження з цієї спеціальності проводять за окремими типами навчальних закладів. Паспорт цієї спеціальності передбачає системні парадигмальні дослідження, але вони відсутні на рівні дисертацій та тем інститутів НАПН. Окрім того, із загальної педагогіки вилучено такі її фундаментальні складники, як теорії навчання, виховання, управління. У зв'язку з цим виникає запитання: «Наскільки назва спеціальності та практика наукових досліджень відповідає моделі, наведеній у паспорті спеціальності?»

Назву спеціальності «13.00.09 – теорія навчання» сформульовано як загально педагогічну теорію, але паспорт спеціальності передбачає внутрішню спеціалізацію досліджень за типами установ. Забезпечити загально педагогічний статус усіх загальних педагогічних теорій та відповідних науково-педагогічних спеціальностей можна двома шляхами. Перший шлях передбачає збереження наявної системи спеціальностей та паспортів спеціальностей, за якими кандидатські дисертаційні дослідження проводять відповідно до тих чи інших типів навчальних закладів, а докторські дисертаційні дослідження спрямовують на обґрунтування загальних для всіх типів установ засад виховання, навчання, управління. Другий шлях передбачає, що до наявних науково-педагогічних спеціальностей буде додано ще теорію та методику загальної середньої освіти, та таким чином всі ланки освіти будуть мати свої науково-педагогічні спеціальності. А функція теорії виховання, теорії навчання, теорії та методики управління освітою буде полягати в узагальненні досліджень за типами установ та обґрунтуванні загальних засад цих теорій. А у наш час, за умов наявної наукової парадигми, функція інтеграції наукових досліджень майже не реалізується.

Недостатньо у паспортах спеціальностей є увага до методологічних проблем педагогіки. Тільки у паспортах трьох спеціальностей є згадка про необхідність розв'язання методологічних проблем, але серед напрямів досліджень наукових спеціальностей методологія відсутня. Відсутність методології є основним чинником, який ставить під сумнів необхідність виокремлення певної спеціальності та характеризує її початковий рівень розвитку.

Наявна система галузевої спеціалізації педагогіки орієнтує науковців переважно на проведення локальних вузьких досліджень та ускладнює використання отриманих результатів у практичній освітній діяльності. Основні проблеми сучасної освіти є не галузевими, а комплексними.

Освітникам необхідні, в першу чергу, цілісні комплексні моделі, які дозволяють вирішувати масштабні, а не локальні завдання. За умов сучасної галузевої спеціалізації педагогічної науки, такі проблеми часто залишаються поза увагою вчених. На цю проблему можна подивитися й з іншого боку. Наявна галузева спеціалізація ускладнює перехід від теоретичного знання до нормативного. Потреби практичних працівників та педагогічної освіти обумовлюють необхідність не тільки вузько спеціалізованого, а більш узагальненого нормативного знання. Таким чином, наявна галузева спеціалізація педагогічної науки створює більш сприятливі умови для проведення наукових досліджень, але ускладнює використання наукового знання на практиці.

Організаційні форми, які забезпечують функціонування науково-педагогічних спеціальностей, не завжди відповідають рівню спеціальності. Так, функціонування трьох із чотирьох складників загальної педагогіки забезпечують окремі інститути НАПН, а спеціальність «теорія та методика управління освітою» забезпечує тільки відділ, який опікується лише проблемами управління закладами загальної середньої освіти.

Галузі педагогічної науки виокремлюють за різними критеріями, що порушує загальну логіку побудови науки та ускладнює реалізацію системного охоплення наукової проблематики. Наявний поділ освітньої реальності на наукові спеціальності значно ускладнює проведення цілісних комплексних досліджень.

Деякі напрями досліджень представлено у паспортах різних науково-педагогічних спеціальностей. Так, паспорт спеціальності «13.00.04 – теорія та методика професійної освіти» дублює напрями досліджень зі спеціальності «13.00.09 – теорія навчання», більшість проблем, які має вирішувати спеціальність «13.00.10 - інформаційно-комунікаційні технології в освіті» є дидактичними, у свою чергу проблеми інформатизації освіти представлені в паспортах різних спеціальностей. Спеціальність «13.00.06 – теорія та методика управління освітою» за назвою та логікою має забезпечувати дослідження управлінських проблем всіх складників освіти, але дослідження управлінських проблем передбачають і паспорти інших спеціальностей. Так, предметом досліджень науково-педагогічної спеціальності «13.00.04 - теорія та методика професійної освіти» є теоретичні й методичні питання теорії та практики професійного навчання й виховання, але паспорт цієї спеціальності передбачає дослідження теорії та практики управління професійними навчальними закладами, що виходить за межі визначеного предмету дослідження.

Основною причиною, яка обумовлює дублювання напрямів наукових досліджень є виокремлення науково-педагогічних спеціальностей за різними критеріями. До цього треба додати, що єдиний підхід у формуванні паспортів науково-педагогічних спеціальностей відсутній.

У дослідженнях з деяких науково-педагогічних спеціальностей виявилася тенденція до їх ізоляції. Вони розвиваються так, нібито не існує загальної педагогіки та починають «відкривати» вже відомі закономірності.

Структура науково-педагогічних спеціальностей обумовлює підготовку вузьких наукових фахівців, що більшою мірою орієнтоване на удосконалення наявних освітніх систем, а не на парадигмальні зрушення в освіті. Окрім того, галузева спеціалізація науковців певною мірою обмежує їхнє право на творчість поза межами цієї спеціальності.

Паспорти двох спеціальностей передбачають дослідження регіональних проблем управління освітою, що становить предмет дослідження наукової галузі «державне управління» та суперечить сучасній науковій парадигмі. Педагогіка та державне управління – дві науки, які базуються на різних методологічних, теоретичних засадах, технологіях реалізації результатів наукових досліджень, різній джерельній базі, діяльності різних груп науковців, орієнтовані на різні групи споживачів наукової інформації.

Розглянемо приклад. Дисертаційне дослідження: «Державно-громадські засади управління розвитком загальноосвітніх навчальних закладів у регіоні» було захищено з теорії й методики управління освітою, але за своєю назвою, змістом, спрямованістю на ті чи інші категорії споживачів результатів дослідження, механізмами реалізації пропозицій, має бути роботою з державного управління. Ці галузі науки орієнтовані на різні джерельні бази та навіть різні періодичні видання,

в яких висвітлюють результати досліджень. Так, всі публікації з цієї теми автор опублікував у педагогічних виданнях, які орієнтовані на педагогічних працівників. Але результати такого дослідження мають бути спрямовані на державних службовців, працівників органів місцевого самоврядування, представників регіональної громадськості, для яких існують інші періодичні видання. Окрім того, для того, щоб виконувати таке дослідження, здобувач та його науковий керівник повинні мати не педагогічну освіту, а освіту з державного управління.

У зв'язку із зазначеним, неможна підтримати пропозицію, яка зараз обговорюється, щодо ліквідації паспортів науково-педагогічних спеціальностей та спеціальностей інших наукових галузей. За умов наявної наукової парадигми одна із функцій таких паспортів – забезпечити обґрунтований розподіл напрямів досліджень між науковими спеціальностями, усунути можливість дублювання дослідницької проблематики представниками різних спеціальностей, забезпечити якість досліджень. Теми, подібні розглянутій вище, обумовлюють появу загрози недисциплінарного характеру досліджень, коли здобувачі виконують дослідження не в межах певної наукової спеціальності, а орієнтовані на поверхові еkleктичні підходи до вирішення дослідницьких завдань.

За сучасної наукової парадигми структурні компоненти науки – її галузі – мають охоплювати всі наявні проблеми теорії та практики освіти. Але сучасна наукова практика свідчить, що за наявних умов деякі актуальні наукові проблеми стають периферійними та другорядними у переліку напрямів досліджень. Значна кількість напрямів досліджень з тих чи інших науково-педагогічних спеціальностей, наведених в їх паспортах, не досліджується, що свідчить про відсутність або недосконалість організаційних механізмів забезпечення розвитку цих спеціальностей.

Для обґрунтування галузевої спеціалізації педагогічної науки важливо узгодити ключові поняття у назвах науково-педагогічних спеціальностей. Наприклад, що таке «теорія та методика». У цьому випадку можливі два варіанти визначення сутності цього поняття. Перший – під теорією та методикою ми розуміємо, наприклад, теоретичні засади процесу управління. У такому випадку – «теорія та методика» забезпечує функціонування певного аспекту освіти, а питання історії управління освітою та порівняльні дослідження не входять до напрямів досліджень спеціальності. У другому випадку – поняття «теорія та методика» охоплює всі теоретичні та методичні аспекти історії, порівняльної педагогіки, теоретичні та методичні засади вирішення сучасних галузевих освітніх проблем. Перше тлумачення цих понять є вузьким, а друге – широким. Прийняття іншої думки може обумовити зникнення історії педагогіки та порівняльної педагогіки, їх перетворення на другорядні складники інших галузей педагогіки, що не відповідає сучасним тенденціям розвитку науки. Так, відомо, що в останній час все більшого розвитку в світі набуває порівняльна педагогіка.

Аналіз паспортів спеціальностей свідчить, що деякі з них складено відповідно до першого (вузького) погляду, а деякі – відповідно до другого (широкого).

Серед понять, які використовують у назвах спеціальностей, найбільш широкими є поняття «загальна педагогіка», «дошкільна педагогіка», «корекційна педагогіка». Щодо двох останніх понять, то зрозуміло, що вони підкреслюють більш автономний статус цих наукових галузей, і те, що вони охоплюють всі можливі напрями досліджень – історичні та порівняльні – у тому числі. Вирішити наскільки це доцільно можна за умов широкої наукової дискусії.

Основною суперечністю сучасної системи галузевої спеціалізації педагогічної науки є те, що вона одночасно орієнтується на реалізацію наявних проблем освіти та теоретичну модель наукового знання. У наш час проведення наукових досліджень визначають переважно наукові чинники, логіка розвитку науки. Якщо врахувати закон взаємовизначення педагогічної науки та педагогічної практики [4, с. 115], то можна зробити висновок, що пріоритет наукових чинників можливий за умов визначення саме педагогічною наукою напрямів розвитку освіти. Але наука є тільки одним із чинників розвитку освіти, на яку впливає стан економіки, політична, демографічна ситуація, державні програми, закони, управлінські рішення тощо.

За формальними ознаками дослідження, які проводять в межах тих чи інших науково-педагогічних спеціальностей, відповідають їх паспортам, але за межами уваги науковців

залишаються найбільш важливі актуальні освітні проблеми, які є найбільш складними, комплексними, масштабними. Тому для подальшого розвитку педагогічної науки важливо забезпечити більш тісний зв'язок її галузевої структури, напрямів досліджень та актуальних освітніх проблем. Можливе це за умов, коли спеціальність «загальна педагогіка та історія педагогіки» стане дійсно провідною, а дослідження з усіх інших спеціальностей будуть підпорядковані парадигмальним дослідженням, започаткованим в межах цієї спеціальності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Описана ситуація є свідченням того, що поки ще не існує загальноприйнятих обґрунтованих підходів до розмежування наукових проблем між різними науковими спеціальностями, наявна наукова парадигма не забезпечує урівноваженості процесів диференціації та інтеграції наукового знання, тісного зв'язку теорії з практикою та системного охоплення дослідженнями актуальних освітніх проблем. Подолання виявлених суперечностей диференціації педагогічного знання дозволить підвищити ефективність наукових досліджень.

Наступною актуальною проблемою для подальших досліджень є визначення шляхів розвитку педагогічної науки в Україні.

Використані джерела

1. Гончаренко С.У. Педагогічні дослідження: Методологічні поради молодим науковцям. / С.У. Гончаренко. – Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2010. – 308с.
2. Загвязинский В.И., Стаханов Р. Методология и методы психолого-педагогического исследования: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / В. И. Загвязинский, Р. Стаханов. – М.: Издательский центр «Академия», 2001. – 208 с.
3. Краевский В.В., Бережнова Е.В. Методология педагогики: новый этап : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / В. В. Краевский, Е. В. Бережнова. – М.: Издательский центр «Академия», 2006. – 400с.
4. Методологічні засади педагогічного дослідження : монографія / авт.кол. : Є. М. Хриков, О.В. Адаменко, В. С. Курило та ін. ; за заг. ред. В. С. Курило, Є. М. Хрикова ; Держ. закл., «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. – 248 с.
5. Методологические проблемы развития педагогической науки /Под ред. П. Р. Атутова, М. Н. Скаткина, Я. С. Турбовского. – М.: Педагогика, 1985. – 240 с.
6. Хриков Є.М. Методологія педагогічного дослідження / Є. М. Хриков. – Х.: ФОП Панов А. М., 2017. – 237 с.

References

1. Honcharenko S.U. Pedagogichni doslidzhennia: Metodolohichni porady molodym naukovtsiam. / S. U. Honcharenko. – Kyiv-Vinnytsia: TOV firma «Planer», 2010. – 308 s.
2. Zagvjazinskij V.I., Stahanov R. Metodologija i metody psihologo-pedagogicheskogo issledovanija: Ucheb. posobie dlja stud. vyssh. ped. учеб. zavedenij./ V.I. Zagvjazinskij, R. Stahanov. – M.: Izdatel'skij centr «Akademija», 2001. – 208 s.
3. Kraevskij V.V., Berezhnova E.V. Metodologija pedagogiki: novyj jetap: ucheb. posobie dlja stud. vyssh. учеб. zavedenij /V.V.Kraevskij, E. V. Berezhnova. – M.: Izdatel'skij centr «Akademija», 2006. – 400 s.
4. Metodolohichni zasady pedahohichnoho doslidzhennia: monohrafiia / avt.kol.: Ye. M. Khrykov, O.V. Adamenko, V. S. Kurylo ta in. ;za ah. red.. V. S. Kurylo, Ye. M. Khrykova ; Derzh. zakl., «Luhan. Nats.. un-t imeni Tarasa Shevchenka». – Luhansk : Vyd-vo DZ «LNU imeni Tarasa Shevchenka», 2013. – 248 s.
5. Metodologicheskie problemy razvitija pedagogicheskoy nauki /Pod red. P. R. Atutova, M. N. Skatkina, Ja.S. Turbovskogo. – M.: Pedagogika, 1985. – 240 s.
6. Khrykov Ye. M. Metodolohiia pedahohichnoho doslidzhennia / Ye. M. Khrykov. – Kh.: FOP Panov A. M., 2017. – 237 s.

Хрыков Е. Н., доктор педагогических наук, профессор, Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко, заведующий кафедры публичной службы и управления учебными и социальными заведениями. Луганская обл., e-mail: enxr@ukr.net.

ОТРАСЛЕВАЯ СПЕЦИАЛИЗАЦИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ НАУКИ

Статья посвящена анализу состояния отраслевой специализации отечественной педагогической науки и теоретических основ этого процесса. Для реализации цели статьи проанализированы принципы разделения педагогической науки на научные специальности, определены факторы, которые свидетельствуют о сформированности научно-педагогических специальностей, выделены противоречия отраслевой специализации педагогической науки. В статье сформулированы условия, при которых отраслевая специализация ускоряет и тормозит развитие педагогической науки. В заключении сделан вывод о том, что современная парадигма педагогической науки не обеспечивает равновесия процессов дифференциации и интеграции научного знания, тесной связи теории и практики, системного охвата исследованиями актуальных образовательных проблем.

Ключевые слова: отраслевая специализация; противоречия отраслевой специализации; педагогическая наука.

Khrykov Ye., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Luhansk Taras Shevchenko National University, Head of the Department of Public Services and Management of Educational and Social Institutions, e-mail: enxr@ukr.net

BRANCH SPECIALIZATION OF PEDAGOGICAL SCIENCE

The article is devoted to the analysis of the state of the branch specialization of the national pedagogical science and the theoretical foundations of this process. To implement the purpose of the article, the principles of separation of pedagogical science into scientific specialties are analyzed, the factors that testify to the formation of scientific and pedagogical specialties are determined, and the contradictions in the branch specialization of pedagogical science are singled out. The article formulates the conditions under which sectoral specialization accelerates and inhibits the development of pedagogical science.

According to formal signs, studies that are conducted within the framework of certain scientific and pedagogical specialties correspond to their passports, but the most important actual educational problems, which are the most complicated, complex, large-scale are put beyond the attention of scientists.

Therefore, for the further development of pedagogical science, it is important to ensure a closer connection between its branch structure, research areas and topical educational problems. It is possible in conditions when the fields of general pedagogy and the history of pedagogy will become really leading, and studies in all other fields will be subordinated to paradigmatic studies organized within this field.

In the final part, the conclusion is drawn that the modern paradigm of pedagogical science does not ensure the balance of the processes of differentiation and integration of scientific knowledge, the close connection between theory and practice, and the systemic coverage by studies of topical educational problems.

Keywords: branch specialization, contradictions of branch specialization, pedagogical science.